

ADMINISTRATIVE LAW AND HUMAN-CENTRED APPROACH: CURRENT STATUS

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ЛЮДИНОЦЕНТРИЗМ: СУЧАСНИЙ СТАН

Maryna Mikhrovska¹

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-309-5-27>

В період глобальних трансформацій, що відбуваються у XXI ст., і у період важливих соціальних та правових змін, що відбуваються в Україні через впровадження військового стану, адміністративне право нашої держави переживає період серйозних змін. Як найдинамічніша та найоб'ємніша з усіх галузей права [1], адміністративне право має одну унікальну рису – відображення всіх актуальних змін, що відбуваються між державою та суспільством. Воно є «практичним втіленням» приписів права конституційного та має своїм підґрунтям законодавство, що перебуває в постійному русі. Таким чином, адміністративне право виступає своєрідним «індикатором» головних перетворень, що відбуваються в суспільстві та державі. Однак, такі зміни можуть бути як позитивними, так і негативними. Наприклад, за часів СРСР адміністративне право стало одним з найпотужніших інструментів втілення радянської ідеології, головним принципом якої було сприйняття людини як «гвинтика системи». На той час, воно було не просто наукою, за допомогою якої втілювалися законі та підзаконні акти, прийняті на забезпечення функціонування тоталітарної держави, це був інструмент впливу на свідомість громадян.

Окремо слід відзначити, що адміністративне право радянського періоду ґрунтувалося на безвідносності догматів, які не вимагають творчого розвитку. Його основні інститути досліджувалися в академічній науці, на них спиралася і радянська школа викладання [2]. А, оскільки концепція радянського адміністративного права, безсумнівно, відображала ідеологію СРСР, тоталітарної держави: були відсутні будь-які гарантії прав та свобод особи, а Комуністична партія володіла всеосяжним контролем над усіма сферами життя суспільства та регулювала кожний його аспект [3], то не дивно, що однією з характерних рис радянського адміністративного права була заміна основних засад побудови органів виконавчої влади новими, «прогресивними»

¹ Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine

принципами державного управління, які абсолютно по-новому здійснювали структурно-функціональний розподіл влади за функціями. Радянська правова система визначала, що за допомогою адміністративного права «...радянська загальнонаціональна держава регулює однорідні суспільні відносини в сфері державного управління. Воно виступає необхідним і важливим інструментом управління різними соціальними процесами в соціалістичному суспільстві. Іншими словами, це – управлінське право» [4, с. 3]. Саме таким чином адміністративне право перестало бути сервісним, і стало повною мірою «управлінським». Проте на сьогодні, відмовляючись від радянського минулого повністю та безповоротно, воно набуває нових (проте, по факту, повертаючись до своїх витоків та джерел), рис права сервісного та людиноорієнтованого.

Як фундаментальна галузь публічного права, адміністративне право є необхідним інструментом у регулюванні діяльності структур виконавчої влади, місцевого самоврядування, державних і недержавних підприємств, установ, організацій. Його вплив постійно відчувають на собі конкретні особи. Адміністративне право органічно пов'язане з виконавчою владою та державним управлінням. На адміністративне право припадає основне навантаження щодо юридичного забезпечення адміністративної реформи і створення ефективної системи державного управління, яка б відповідала стандартам демократичної правової держави з соціально орієнтованою ринковою економікою [5]. Ми погоджуємося з автором щодо того, що саме адміністративне право взяло на себе основний тягар адміністративної реформи 1998 року [6], оскільки основне завдання останньої – реформування саме системи виконавчої влади, найбільш розгалуженої, багаторівневої, а також найбільш наближеної за своєю суттю до громадян.

Мета й завдання сучасного адміністративного права України не мають викликати дискусій, оскільки чітко визначені положеннями Конституції України, відповідно до яких «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» [7]. Метою адміністративного права є створення пріоритету правових умов для забезпечення публічною адміністрацією прав, свобод й інтересів людини і громадянина у сфері публічного адміністрування[8]. Сучасне адміністративне право, крім іншого, спрямоване на утвердження більшою мірою реординаційних відносин, які можна визначити як відносини в сфері соціального управління, за яких об'єкт управління наділений правом вимагати від

суб'єкта управління належного виконання наданих йому функцій з метою реалізації, захисту або відновлення його прав, свобод та законних інтересів [9], а не субординаційних, як це було за часів СРСР.

Щодо поняття людиноорієнтованості, або ж концепції людиноцентризму, то ми визначаємо *людиноцентризм як концепцію в публічному адмініструванні, згідно якої людина, її права, свободи та інтереси є найвищою соціальною цінністю та найбільшим пріоритетом для держави, це сервісно-орієнтована концепція, за якою держава зобов'язана служити людині, а не навпаки*. Відповідно до ідеології людиноцентризму або «людино-орієнтованої» ідеології, держава має «служити» інтересам громадян, тобто діяти заради і в ім'я приватних осіб шляхом всебічного забезпечення пріоритету їх прав, свобод та інтересів у публічній сфері [10, с. 12]. Ставлення до людини як до найвищої соціальної цінності, повага до її гідності, визнання права на життя, вільний розвиток, реалізацію своїх здібностей та особистих прагнень – усе це становить основу універсального принципу людиноцентризму [11, с. 17].

В.Б. Авер'янов перехід від управлінської концепції до публічно-сервісної свого часу визначив як «людиноцентристський поворот» вітчизняного праводержавнознавства» [12, с. 2]. І саме формування системи державного управління, яка стане близькою до потреб і запитів людей, а головним пріоритетом її діяльності буде служіння народіві, національним інтересам. було визначено, свого часу, метою адміністративної реформи [6]. Ця мета мала бути втілена за допомогою декількох напрямків, серед яких важливе місце посідає наукове та інформаційне забезпечення системи державного управління, формування механізмів наукового та інформаційного моніторингу її функціонування [6]. На сьогодні цим науковим забезпеченням займається, в першу чергу, саме адміністративне право, оскільки, як було зауважено, саме на адміністративне право припадає основне навантаження щодо юридичного забезпечення адміністративної реформи [6]. Інформаційний же напрямок забезпечується, перш за все, за допомогою електронного урядування та його складових, що, в свою чергу, теж є елементом концепції людиноцентризму та сервісної держави [13].

Підсумовуючи вищевикладене, приходимо до висновку, що, на наше переконання, прискорений перехід від державоцентричної до людиноцентричної, справжньої концепції адміністративного права є не просто актуальним завданням сьогодення, але й необхідністю, оскільки лише сервісно-орієнтоване адміністративне право найкращим чином допоможе втілити гасло «держава для людини».

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право України : навч. посіб. / Д. О. Беззубов, В. Д. Гвоздецький, О. В. Дудник, В. О. Заросило, А. Й. Міллер, А. М. Подоляка. Київ : МП Леся, 2014. 320 с.
2. Ківалов Адміністративне право України. 2004. URL: <http://yport.inf.ua/132-sovetskiy-period-razvitiya-nauki.html>
3. Цуркаленко Ю. Джерела радянського адміністративного права як відображення тоталітарного режиму. URL: http://jurnaluljuridic.in.ua/archive/2018/6/part_1/23.pdf
4. Советское административное право / Под ред. Р. С. Павловского. Київ : «Вища школа», 1986. 16 с.
5. Адміністративне право. В. Колпаков, О. Кузьменко. 2003. URL: <https://law.sspu.edu.ua/files/documents/books/library/5/kolpakov.pdf>
6. Концепція адміністративної реформи в Україні. 1999. № 21. Ст. 32
7. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
8. Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О. Адміністративне право України. Повний курс. 2018. 446 с. URL: http://lib-net.com/book/109_Administrativne_pravo_Ukraini_Povnij_kyrs.html
9. Міхровська М. Роль реординаційних відносин у демократизації виконавчої влади. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2013. Вип. 2. С. 91–93. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Yur_2013_2_27
10. Аверьянов В. Б. Обновление украинской административно-правовой доктрины на основе принципа верховенства права. *Часопис Київського університету права*. 2008. № 3. С. 9–14.
11. Методичний путівник психолога Нової української школи : збірник методичних матеріалів / авт. кол. : к.п.н., доц. В. С. Поуль, О. М. Кадук, К. В. Нікітюк. Краматорськ : Відділ інформаційно-видавничої діяльності, 2021. 46 с.
12. Авер'янов В. Б. Людиноцентристська ідеологія як основа реформування українського адміністративного права в умовах інтеграційного процесу. *Держава та регіони. Серія Право*. 2010. Вип. 2. С. 87–92.
13. Міхровська М. С. Цифрове урядування як новий рівень взаємодії держави та суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 7. С. 272–275.